

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

BELMUNKATÁRSÁK: BALÓ JÓZSEF, Bányai Árpád, Boga Károly, Dortsák Gyula, Dr. Ferenczi Zoltán, Solyom János, Szentgyörgyi Lajos és Zajzon Pénes.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiacz-ter 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

A tanítói nyugdíj.

Midőn a népnevelés állapotáról szóló legutóbbi miniszteri jelentést ismertettük, pár szót szólottunk a tanítók nyugdíj intézetéről; mivel azonban ez nagyon fontos kérdés, s a törvényhozás közökt. bizottságában szóba hozott a vonatkozó törvény revíziója, helyén van, hogy e kérdéssel foglalkozzunk s az ügyet vizsgáljuk.

Vizsgálódásunk közben azonnal feltűnik, hogy maga a törvény nem méltányos, nem igazságos.

Igaz, hogy a néptanítók fizetésüket illetőleg az állami szolgálat létrájának legalsó fokán állanak, mondhatni egy rangnak a szegődményes szolgákkal; ezen nézet nyomán nyugdíjok is fizetésökhöz mérten van kiszabva évi 300 frt. maximumban; ha az állami rendszerített állomáson szolgáló hivatalnok 40 évi szolgálat után nyugdíjba bocsáttatik, kétannyi nyugdíjban részesül, mint egy népiskolai tanító ugyanazon szolgálat után. Ez már magában nem méltányos.

Ha a törvényt tovább vizsgáljuk, úgy találjuk, hogy a törvény maga igazságtalan.

Az állami más tisztviselők — ha jól tudjuk — fizetés alkalmaztatások első évében egy évi fizetésök egy harmadát adják nyugdíjok fedezésére, fizetésök emelkedésével azt a harmadot emelkedett fizetésök arányában mindig tovább pótolják. Való, hogy ha ezen befizetéseiket nem hagyják benn az állam pénztárában, hanem a pénzintézetnél gyümölcsözőleg helyeznék el, magoknak kis nyugdíj alapot teremtenének; de olyat, mely korántsem bírná fedezni az általuk élvezendő nyugdíjat.

Azonban ezen befizetések az állam pénztárában maradván, és a költségvetések rendén elköltetvén; az államot illetőleg, az állami tisztviselők nyugdíja utóvégre is az állam számlájára megy, a „tartozik“ rovatba.

Hát a néptanítóké?

Ezek alkalmazáskor általok és az iskolát fenntartó hatóság által egyszermindenkorra fizetett 25 frttal, meg az általok és a fenntartó hatósággal együtt évenként fizetett 18 frt. tagsági díjjal 40 évi szolgálati idő alatt oly összeget teremtenek maguknak, mely a 300 frt. évi nyugdíjat 10—15 esztendőre fedezi, s csak úgy nehezedik a tanító az intézmény terhére, ha az Isten késő vénséggel áldja meg. E szerint az összes néptanítók számszerint 14.629 s az iskolákat fenntartó 18.778 hatóságok magok teremtik meg az állam évi 150.000 forintjával a nyugdíj fedezésére szükséges alapot. Igaz-e? A jelentés szerint az intézet törzsvagyona az 1888. év végével az esedékessé

vált terhek levonásával 6,863.820 frt. volt. Ez összegnek évi 5%-os kamata 343.191 frt. volna; a miniszteri jelentés nem tudni mi okon 296.614 frtra teszi.

A hivatalos jelentés számadatait kell elfogadnunk.

Az intézet évi tényleges kiadása: a) kezelésre 23.691 frt.; b) tanítóknak nyugdíjra, özvegyek és árvák segélyezésére 208.876 frt.; együtt 232.567 frt. E szerint a meglevő törzsvagyon 296.614 frt. évi kamata nemcsak teljesen fedezi a jelen szükségletet, hanem abból még 61.047 frt. megmarad. Ezért van, hogy a jelentés szerint az intézet vagyona egy év alatt, ugymint az 1888. évben 559.647 frttal gyarapodott.

Ha meggondoljuk, hogy a törvény szerint a tanítók csak 40 évi szolgálat után részesülhetnek évi 300 frt. nyugdíjban; teljes nyugdíjra tehát csak az 1916. esztendőben tarthatnak igényt; tehát mostantól kezdve 25 év múlva; ha meggondoljuk, hogy a nyugdíjintézet felállításakor ennek kötelékébe felvett korosabb tanítók egyre apadnak elhalálozás által s helyökbe nyugdíjra csak az 1916. évben felveendő lépnek; az elhalt korosabb tanítóknak özvegyei hasonlóan apadnak, árváik kinőnek a segélypénzből; határozottan állíthatjuk, hogy emberileg számítva a jelen szükséglet, ha nem is apad, de nem is növekszik, úgy, hogy az alapnak fennebb jelzett utolsó évi gyarapodását állandónak lehet tekinteni. Ez évi gyarapodás a jelen bevételi források megtartásával 25 év alatt — Salvo calculi errore — éppen 28,045.785 forintra emelkedik; s ha ehhez hozzá adjuk az intézetnek jelenleg tényleg meglevő 6,863.820 frt. törzsvagyonát, az intézetnek 25 esztendő múlva 34,909.605 frt. oly óriás alaptőkéje lesz, melynek 1,745.480 frt. évi 5%-os kamata nem csak a leendő bármely szükségletet bőven fogja fedezni, hanem még jelentékeny disponibilis maradékot ad. S mivel az alaptőke kamata a szükségletet fedezi, ez óriási szaporulathoz kell adnunk még a tagok és fentartók által minden évben a jelentés szerint 4 czím alatt befolyó 345,599 frtot, mely mint nem szükséges, az alaptőkéhez csatolva kamat halmozással hasonlóan nagy tőkét alapít. Így míg az állam más tisztviselőinek nyugdíja az állam terhe; a tanítók, az államnak legmostohábban javadalmazott hasznos szolgálói 40 évi szolgálat alatt magok és a fenntartó intézetek, önnön magok teremtik meg nyugdíjaikat. Ezért mondtuk, hogy a törvény nem csak nem méltányos, hanem igazságtalan is.

Míg tovább mennénk, egy, nekem legalább érthetőnek látszó, számadatnál álljunk meg. A jelentés (2. lap 4. bekezdés) ezt mondja: „csak 18.778 tanítói és óvói ál-

Iomás után vettek ki a fentartókra az intézet számára megállított törvényes díjak, és 14.629 tanító és óvó vétetett addig fel az intézet tagjául. "E számadat szerint több iskolát fentartó hatóság van, mint nyugdíjazandó tanító; s hogy 4149 iskolát fentartó oly testület fizet évenként 12 forintot, a melyeknek nincs is nyugdíjképes tanítójok vagy óvójok; tehát igazságtalanul fizetnek. Lehetséges, hogy a 4149 nem nyugdíjképes, de mégis egyszermindenkori és rendes évi díjjal megrótt állomásba bé vannak számítva az állami intézetek tanítói vagy más óvói állomások, s az a 150.000 frt, melyet a törvényhozás évente ad az intézet pénztárának; az állam által fentartott tanítói állomásokért fizetendő általány. Ha tekintetbe vesszük, hogy a többi iskola tartó közegek évente 225.149 forintot fizetnek, az állam által segédelen címén adott 150 ezer frt. méltányos általány; elég generosus az állam tartozása lerovásában. Tartozásnak mondjuk. A nyugdíjintézet nem az államé, hanem azoké a tanítóké és iskolákat fentartóké, a kik a magok zsebéből megteremtették, mely vagyonnal szembe az állam oly fél, mely az általa fentartott tanítói állomások után éppen úgy köteles befizetni a törvényes díjakat, mint akármelyik iskolát tartó eklézsia, község vagy társulat.

Ha 4149 iskolát fentartó alatt az állami tanítói állomások értetnek, az állam 150 ezer forint járuléka méltányos és igazságos; ha nem, az idéztük intézkedés nem igazságos.

Az eléadottakból világos, hogy a tanítók nyugdíjáról alkotott törvény és ebből folyó intézmények hibás számításon alapulnak; világos, hogy magok a tanítók és az iskolákat fentartók szükség nélkül igen terhelhetnek; s nyugdíjok megteremtése végett kizárólag önjökre utaltatnak. Ezek érzete idézett elé nyilatkozatokat, melyek a törvény revízióját célozták.

Mi a teendő? Kettő történhetik: vagy a tanítók és iskolákat fentartók évi befizetéseit kell apasztani. Részemről úgy látom, hogy a tanítókat bátran fel lehet menteni; legfeljebb az alkalmazásokkor teljesítendő 15 frt. befizeté-ére szükséges kötelezni, a felmentés egy fővényszem lenne szegényes javadalmak gyarapításához.

Vagy azon elvből indulva ki, hogy minden ügynek megvan egyptomi bujdosása, azaz egy nemzedék szenved, áldoz, hogy a következők boldogok legyenek; az évi tartozások és fizetések fentartatnak még 25 évig, hogy ez alatt az intézet mennél biztosabb alapot teremtsen, mely a nyugdíjakat örök időkre fedezze.

E kérdések eldöntése az intézők dolga; nekem csak az alap és gyakorlat téves voltának a kimutatása volt a célom.

Kovácsi. Antal.

A gyakorló iskola s a gyakorlati kiképzés.

(Folytatás.)

A tanítási gyakorlottság megszerzése czéljából a II-ik osztályra nézve a miniszeri tanterv így intézkedik: „a II. oszt. növendékei kisebb csoportokra osztandók, s e csoportok egymást fölváltva, a gyakorlóiskolai tanítást egyhúzában mind addig szemléljék és hallgassák, míg a tanterv minden egyes tantárgyának tanítása. legalább egyszer elő nem fordul. A növendékek a gyakorló iskolában szerzett tapasztalataikat írásban is kidolgozzák, mely dolgozataik előbb a gyakorló-iskola tanítója, s végül a módszertan tanára által is szigorúan felülvizsgálattassanak.“

Ez az útasítás sem nem szabatos, sem nem czélszerű. Nem szabatos azért, mert nincs határozottan megmondva, hogy a csoportok egymást felváltó látogatása csak egyszer történjék-e, mintegy tájékozódás végett, vagy pedig folyvást ismétlődne az egész tanév folytán? De akármelyik eset álljon is, egyik sem czélszerű. Az első azért nem, mert az az egészen kezdőkől álló csoport az első látogatás alkalmával egy hat korosztályal bíró osztatlan iskola komplikált tantervéből, s egy időben anynyifelé ágazó munkálkodásából még keveset ért meg s tájékozatlanabb, hogysen számbavehető tapasztalatokat szerezhessen s ezeket írásban is kidolgozhassa. A második eset nem czélszerű azért, mert a csoportok gy. iskolai látogatásával, a képezdei tanó.ákról koronként huzamos időn át kénytelenek kimaradni s e miatt a II. osztály tantárgyaiban való haladásukban kipótolhatatlan hézagok támadnak mindegyik csoportnál. Mert ugyanis egy-egy csoportnak 3—4 napig kell a gyakorlóban ülnie, míg mind a hat korosztályban mindegyik tantárgy egyszer eléfordul. Ez alatt azonban a képezdei tanítás nem szünetel s a többi csoportok a kiszabott tantárgyakban haladnak tovább.

A mi pedig a tapasztalatoknak írásban való kidolgoztatását illeti, ez a munka itt a tájékozatlan kezdőknel még idő előtti, s nem ér annyit mint a mennyi időbe és fáradságba kerül mind a tanárok, mind a tanítványok részéről. Inkább akkorra való ez, mikor a növendékek már a módszertanban tájékozottabbak, s tudnak látni és tapasztalni. Addig sokkal többet ér s könnyebben is kivehető a gyakorló tanítónak szóbeli tájékozása és figyelmeztetése, erre jó alkalom nyílik minden tanóra közötti szünetek alatt; ugyszintén a módszertani órákból is egy pár fordítható a tanév elején a szükséges tájékozásra.

A II. osztályra nézve czélszerűbbnek tartom a következő intézkedéseket. A fennebb említett csoportok redukáltassanak oda, hogy egyszerre csak két növendék menjen hospitálni és ez a pár is egy huzamban mindig csak egy-egy napot töltsön a gyakorlóban. Így, kivált ha az osztály nem nagyon népes, minden második héten rá kerül a sor s alkalma nyílik a gyakorló iskola munkálkodását és haladását figyelemmel kísérni. Másfelől a képezdei tantárgyakkal sem marad el egyik sem, mert ha a látogatási napon nem is lehetett jelen a tanórákon, jelen van a rákövetkezőkön, a melyeken t. i. az azelőtt elmagyarázottakat az illető tanár felkérdezi, és így mindig módjában áll mindegyik párnak többi társaival lépést tartani fennakadás nélkül valmennyi tantárgyban.

Ugyancsak a II. osztálynak legyen feladata továbbá az, hogy a gyakorló iskola egész évi tantervét, mint a melynek az év folytán egyszermind végrehajtását is látja, másolja le magának mindegyik növendék és pedig naponként beosztva a következő módon. A gyakorló tanító a tanév első napjától kezdve, a megállapított heti órarend szem előtt tartásával előre megírja a következő napra a tantervet és pedig olyan részletességgel, hogy ki legyen benne jelölve félóránként, hogy mikor és melyik korosztályal fog maga a tanító foglalkozni, és az illető tantárgynak éppen melyik anyag részletét fogja tárgyalni; továbbá ki legyen jelölve az is, hogy ezen idők alatt a többi öt korosztály külön-külön miféle hallgatolagos munkával lesz elfoglalva. Természetes dolog, hogy ezeknek a csendes foglalkozásoknak a begyakorlását és önállóságra juttatását kelletrően a lehetőleg esz-közölniök, úgy kell minden egyes korosztály számára kiszabniok, hogy a megelőzőt tanórákkal összehangzásban azoknak mintegy kibővítései legyenek. Ezt a más-

napi tantervet a hospitáló pár növendék magának dél-
előtt lemásolja s már délutánra eljuttatja osztálytársai
kezeihez, kik azt kivétel nélkül mindnyájan tartoznak tan-
terv naplójokba szóról-szóra bevezetni. Így a másnap kö-
vetkező hospitáló pár növendék már azon helyzetben van,
hogy magával viheti a napi tantervet s végig nézheti a
gyakorlóban, hogy annak mindegyik pontja hogyan haj-
tatik végre. Álljon itt pl. a kolozsvári áll. képezde gyak.
iskolájából egy tanterv:

129. Csütörtök, márczius 6. (1890.)

Jelen vannak: M. A., N. I. II., V. G. III., és K. S.
IV. évesek.

Tanítóval való foglalkozás.	Magánfoglalkozás.
A tanítás imával kezdődik.	
8— $\frac{1}{2}$ 9-ig III. és IV. oszt. Szám.	V. oszt. A közönséges törtekkel való számolást gyakorolja palán és naplóban.
III. oszt. Összeadási és kivonási műveleteket gyakorol 3 tagu összegekkel palán és fali táblán.	II. osztály. Olvas a napos felügyelete mellett, (138-ik olvasmány.)
IV. oszt. ugyanazt.	I. oszt. Számol a tizes számkörben palán és fali táblán (nevel. rendre a számokat 1-gyel és kettővel.)
$\frac{1}{2}$ 9—9 ig V-ik oszt. Természetrajz.	IV. és III. oszt. Folytatja a számolást naplóba.
Az agyag, tajték és zsírkő ismeretése a kézikönyv alapján.	II. oszt. Emlékezetből leírja a páratlan és páros tizeseket, s azok összeadását gyakorolja palán.
	I. oszt. Olvas felügyelet mellett. A III. olvasó táblán ismétel.
9— $\frac{1}{2}$ 10-ig. II. o. Szám.	III. o. Nyelvtani szabályokat olvas (ismétel) K. k. 27. lap.
Főbeli számvet. a Példatárból (II. szakasz. B. pont 21-ik kérdésen kezdve.)	IV. és V. oszt. Az igeragozást gyakorolja felügyelet mellett (K. k. 70. gyakorlat alapján.)
	I. o. Rajzol naplóba a fali táblán levő előrajzolás után.
$\frac{1}{2}$ 10—10-ik III. o. Anyanyelv.	IV. és V. oszt. Ismétel a III. osztálylyal.
A birtokos jelzővel bővített mondatok alkotását gyakorolja szóval és írásban, palán és fali táblán. (K. k. 19. gyakorlat alapján.)	II. oszt. Verseket, elbeszéléseket olvas felügyelet mellett (ismétel.)
	I. oszt. Folytatja a rajzolást.
Próbatanítást tart B. B. negyedéves. (10-től 11-ig.)	
10— $\frac{1}{2}$ 11-ig. I. o. Irva-olvasás.	II. o. Naplóba ír a fatábláról előírás után.
A »p« betű ismertetése.	III. IV. V. o. A szép és helyes írást gyakorolja naplóba előírás után.
$\frac{1}{2}$ 11—11-ig V. o. Mértan.	IV. és III. o. Rajzol naplóba (ismétel.)
A négyszögek különböző nevei (K. k. 22. §. alapján.)	II. o. Naplóba ír a fali tábláról előírás után.
	I. o. Az ismertezett betű írását és rajzolását (azaz írott és nyomtatott alakját gyakorolja palán.)

11 óraker a tanítás bezárása (imával).

Hogy a második osztályból ne csak egy, hanem két növendék hospitáljon, azért szükséges, hogy ha netalán valamelyik gátolva lenne a megjelenésben, a tanterv leírása fennakadást ne szenvedjen.

Nálunk, a kolozsvári áll. tanítóképezdeben már egy évtizednél több, hogy ez így van gyakorlatban és a tapasztalás eléggé igazolta czélszerűségét. A tanítói állomásokra kiment végzett növendékeink mindegyike nagy hasznát vette, kivált az első években, hogy lemásolták

ezt a tantervet, melyben egy osztatlan népiskola valamennyi korosztályának egész évi teendői félóránként ki vannak jelölve, és a melynek végrehajtását maga is látta s az általa elért sikernek maga ő is tanuja volt.

A képezde két felső osztályának növendékei már magok is tartanak koronként próbatanításokat. Ezekre nézve a miniszt. tanterv ezt az utasítást adja. „Tanítási gyakorlatokhoz a gyakorló-iskolában a módszertan tanára által megállapított sorrendben és tantárgyakból a tanító növendék a gyakorló isk. tanítójától, a módszerre nézve a módszertan tanártól kapja meg a szükséges utasításokat. Az ezek nyomán kidolgozott tanítási tervet az említett tanárok újból átvizsgálják, — s a tanítás ennek alapján s csak akkor tartható meg, ha legalább a tervezet a tanítás sikerültét bizonyítja. A tanítás egy félóráig tart. A tanítás mindig az egész osztály, a gyakorló tanító, a mennyiben lehet a tanítóképezde illető szaktanára és minden esetre a módszertan tanára jelenlétében történjék. — A tanítás után a módszertan tanára elnöklete alatt tanácskozás tartatik, melyben mindenekelőtt maga az illető tanító bírálja meg saját tanítását, mely aztán előbb az osztálytársak, majd a gyakorló-iskola tanítója s esetleg a képezdei szaktanár s végül a módszertan tanára által behatóan megbiráltatik. A tanácskozás alatt megvitatott tanításról minden növendék újból egy tervvázlatot készít, s azt a gyakorló-iskolai füzetébe bevezeti.“

Mint hogy a növendék csak olyan tantárgyból bo-
csátható próbatanításra, a melynek módszerét már tanulta, a tervezet kidolgozására vonatkozólag a módszertan tanárának nincs más feladata, mint figyelmeztetni a szem előtt tartandó elvekre; a részletesebb utasítást a gyakorló tanító adhatja meg, mert ő tudja legjobban, hogy az illető korosztály abban a tárgyban mennyire haladt. Ez okból a növendék tantervi dolgozatának megbirálása s esetleg kijavítása is leginkább az ő feladata. Azonban ha a növendék elég részletes utasítást kapott, ritkán fordul elő az eset, hogy tervezetében feltűnő botlást kövessen el. Az már gyakrabban megtörténik, kivált a kérdezve kifejtő tanalagnál, hogy a gyermekek feleletai nem úgy ütnek ki, mint a hogy a próbatanító tervezetében előre elképzelték és megírta, s e miatt olykor aztán a végrehajtás alkalmával le is terelődnék a kijelölt ösvényről. de az ügyesebb növendék ily esetben is feltalálja magát habár kerülő úton, de végül még is elvergődik a kitűzött czélhoz. Az való, hogy a növendékek munkáinak nincs meg mindig az az értékük, a mi van a gyakorló tanítóinak; de hiszen azok nem is minta-, hanem csak próbatanítások.

Mint hogy két osztály növendékeiből lépnek fel hetenként a gyakorlóban, mint tanítók, a próbatanítások gyakoribbak, hogy sem arról ne kellene gondoskodni, hogy azok az iskola előre megállapított tantervébe a lehetőleg beillesztessenek, hogy sem az órarendet, sem a folyamatban levő tanmenetet ne zavarják meg; tehát ne legyenek, úgy szólván, foltok a tanterv szövetségében, hanem találjanak bele annak szálaiba. Ezt a gyakorló tanító szem előtt is tartja, midőn a próbatanítók számára a korosztályt, a tananyagot s a csendes foglalkozásokat napi tervében megállapítja. Hogy ebben a módszertan tanárával egyetértőleg jár el, magától értetődik.

A tapasztalás igazolta nálunk annak a szükségét is, hogy a gyakorló iskolai hospitálást a két felső osztálybeli növendékek is folytassák az egész esztendőn keresztül, és pedig úgy beosztva, hogy naponta mind a két osztályból legyen jelen egy-egy növendék a gyakorlóban. Így a képezdei tanítás sem akad meg, s a növendékek

sem maradnak úgy el a tanulásban, hogy könnyen után ne pótolhatnák. Minthogy a hospitálók a napi tervet a II-ik osztálybeliektől már a megelőző napon megkaphatták; a jobb igyekezetűek, kivált a IV. évesek közül, soron kívül is ajánlkoznak egyik-másik korosztálynak fél, vagy egész órai eltanítására, a mit a gyakorló tanító természetesen csak azon esetben enged meg, ha előleges kikérdezés után meggyőződött, hogy az illetők vállalkukra eléggé elkészültek.

Itt megkivánom jegyezni, hogy az az eset soha sem fordul elő, hogy az iskolában egyszerre ketten tanítsanak, pl. a gyakorló tanító az egyik korosztályt, s a vállalkozó növendék a másikat. Mind a rendes, mind az önkéntes próbatanítás alkalmával csak az illető növendék tanít, s a magáv foglalkozásokra való felügyeletet, számbavétetelt, sőt a mennyiben lehet, a fegyelmézést is azon idő alatt ő gyakorolja egyedül az egész iskolában, természetesen a gyakorló tanító jelenlétében.

Paal Ferencz.

(Vége köv.)

Család és iskola.

Napjainkban sok a felkapott szózás, melyet boldogboldogtalan hangoztat. Igaz-e, nem-e, azzal édes-keveset törődnek. Mondva volt vagy olvasták, ennyi elég, és úton-útfélen emlegetik. Ilyen dédelgetett szóása az „iskola legtermészetesebb szövetségeseinek,“ a szülőknek s a legtöbb „tanügybarát“-nak, hogy a mai iskola csak tanít és nem nevel. E becses lapok hasábjain „Eszméék az iskola nevelő hatásáról“ című dolgozatomban igyekeztem e ráfogás igaztalan voltát bobizonyítani. Jelen soraim célja egyrésztől konstatálni, hogy a szülői háznak is meg vannak az iskola iránti kötelességei s hogy azokat nagy általánosságban be nem töltik, másrésztől felsorolni néhány olyan tenni valót, melyet minden szülő könnyen teljesíthet, csak akarnia kell.

Bármennyire erős is meggyőződésem, hogy a mai iskola rendszerénél, jellegénél, tantervénél s eljárásánál fogva teljesíti a nevelő feladatokat, el kell azt is ismer-nem, hogy e nevelő eljárás hatása teljesebb, eredményesebb is lehetne. És ez be is következne, ha az iskolát nevelő eljárásában a szülői ház támogatná. E támogatásnak kettős irányúnak kell lennie. Az egyik az, hogy a gyermeket, mielőtt iskolába adnák, a rossz befolyásoktól megóvjá és az iskolai nevelésre előkészítse. A másik feladat, hogy a család vagy ennek helyettesítője az iskolával összeköttetésben legyen, azt eljárásában segítse, út-asításait foganatosítsa, a gyermeket otthon ellenőrizze. Így hát a családnak megvannak az iskola iránti kötelességei, melyek lelkiismeretes és készséges teljesítésétől függ az iskolai nevelés biztos sikere. Az iskola t. i. közvetlen ráhatást folytonosan nem gyakorolhat a növendékekre, ugyancsak nem nyújthat szakadatlanul példaadást sem, a mennyiben a tanulók nincsenek mindig keze alatt. A szülői háznak kell tehát a kisegítő szerepet elvállalnia; ellenkező esetben a legmesteribb vezetés az iskolában sikertelen marad. Közönyösséget, mi több: rossz példát a növendék otthon ne tapasztaljon.

A szülői házat nevelő feladata teljesítésében nagyon megkönnyítené, ha a nevelés tudományában a szülők jártasak lennének. Hiszen a nevelési eszközök alkalmazására éppen a szülők a leghivatottabbak. Ők a gyermekek legtermészetesebb nevelői. És ha senki-nek sem juthat is eszébe, hogy a szülőktől a neveléstudományban bő ismereteket kívánjon, mert hiszen: hiányos neveltetés, elégtelen műveltség, s ha más akadály nem is volna: az elfoglaltság és alkalom-hiány miatt tüzetes és öntudatos

jártasságot a szülő a neveléstani elveket, eszközöket és azok alkalmazását illetőleg nem szerezhethet, annyi igaz, hogy a legfőbb nevelési teendőkre nézve egészen tájékozatlanoknak nem szabadna lenniök. Hogy ez így ne legyen, azt tanárok, tanítók szakközölyneinkben, neveléstudományi dolgozataikban, de főleg az évi értesítőkből a szülőkhöz intézett soraikban egyetemlegesen sürgetik. (Lásd p. o. Kuncz Elek: „A család mint a középiskolai nevelés egyik kiváló tényezője s annak a középiskolák céljából kifolyó kötelességei.“ Losonczy áll. főgymn. Értesítője, 187^{6/7}; Hayek Vince: „A középiskolai tanárok természetes szövetségesei a nevelés-oktatásban,“ Nyitrai kath. főgymn. Értesítője, 188^{6/7}; Szegfi Mór: „A szülei ház és az iskola,“ Lőcsei áll. főreálisk. Értesítője, 187^{6/7}; Nagy József: „A házi nevelés és az isteni erélyek“ a „Néptanítók Lapja“ 1884. évf. 21. számában; Sziráky Kornél a „Polgári Iskola“ 1886. évi december havi számában, stb.)

A szülői háznak az iskolai nevelésből kifolyó kötelességeit a következőkben vélem csoportosíthatni: Vonatkozhatnak a) a tanulók egészségi és lelki állapotára, és énjére, b) kötelességeik teljesítésének ellenőrzésére, c) tanulmányi és erkölcsi fejlődésük és nemesbedésük megismerésére.

A) A tanulók lelki állapotát és énjét illetőleg a szülői ház tegye meg a következőket: Ha a házi nevelés első időszakában, a míg t. i. a gyermek nem járt iskolába, lelki hajlamait fel nem ismerte volna, akkor ezt pótolnia kell. A szülőnek tudnia kell, hogy fia engedelmes-e, őszinte, hazug, eltagadó, rakoncátlan, alattomos-e? stb. El ne kényeztesse a szülő gyermekét, ne dicsérje érdemtelenül füle hallatára és mások előtt sem oly körülmények között, hogy a meg nem érdemelt dicséret a gyermek tudomására juthat. Szeresse a szülő a gyermeket bensőleg, játszadozzék vele és gyakorta szenteljen neki figyelmet, foglalkozzék a gyermekkel s jó példát nyújtson neki. Tiszteletet és szeretetteljes ragaszkodást követeljen tőle szülei, rokonai, tanítói s az idősebb emberek iránt, szeretetet testvérei, barátai s az embertársak irányában. Szoktassa igazmondáshoz, illemhez, rendhez, tisztasághoz. Ne bocsássa cselédek és szolgák közé. Törje meg makaességát, önfejűségét; irtsa ki a nagyravágyást, kapkodást, szeszélyességet. Orvja az elpuhultságtól, a restségtől; szoktassa, hogy csak kötelességei elvégzése után gondoljon szórakozásra, fogjon játszához; engedelem nélkül ne engedje távozni s általában tegye meg mind ama feladatokat, melyekkel gyermekének üdvére lehet. Ügyeljen továbbá a szülő a gyermek egészségére. Jól táplálja, kellőleg ruházza az időjárás viszonyai szerint. Szoktassa a korán keléshez. Gondoskodjék gyermekének üdüléséről, játékáról, társaságáról; de a pajtások megválasztásában körültekintő legyen. Ne engedje, hogy gyermeke az ő tetszése szerinti bizonytalan ideig hazulról távol legyen, hanem követelje, hogy az engedélyezte idő lejárása után pontosan otthon legyen. Így megszokik a pontossághoz, s nem lesz alkalma a csatangolás megkedvelésére. Mielőtt iskolába menne a gyermek, vizsgálja meg a szülő: tiszta-e a tanuló ruhája, keze; meg van-e rendesen a fü fésülve? Kérdezze meg napról-napra a gyermektől, hogy az akkorra szükséges tankönyvek és tanszerek mind nála vannak-e? Vigyázzon a szülő, hogy a tanuló könyveit és tanszereit el ne hanyja, hanem egy bizonyos helyen tartsa, hogy be ne piszkolja, be ne firkálja, el ne rongyolja, el ne sinkófázza.

(Vége köv.)

Dortsák Gyula.

T Á R C Z A.

Az élvezeti szerekről.

A rendes tápanyagokon kívül, a melyek tudvalevőleg három csoportot — fehérjék, zsírok és szénhidrátok — képeznek, minden ember és állat kivétel nélkül még más anyagokat is kénytelen fölvenni, a melyek eltérőleg a tápanyagoktól sem erőforrásul, sem pedig elhasznált testrészek pótlásául nem szolgálnak. Mi ezeket csak azért vesszük föl, mert az izlési és a szaglási idegekre vagy az idegrendszer más részeire kellemes hatással vannak. Ezek az anyagok, melyek ép oly nélkülözhetlenek, mint a tápanyagok, az élvezeti szerek és a fűszerek.

Figyelemre méltó tény az, hogy a legfontosabb szerves tápanyagaink teljesen szagtalanok és íztelenek. Szaggal ugyanis csak azon testek bírhatnak, a melyek illók, mert csak így ingerelhetik a távozó gőzök a szaglási idegeket; ízzel pedig csak azok, a melyek vízben oldhatók, mert csak ily módon érintkezhetnek a nyálban feloldva az izlési idegekkel. A zsírok tapasztalat szerint vízben teljesen oldhatatlanok, a fehérjék vízben felduzzadnak ugyan, de oldatba ezek se mennek. A szénhidrátok közül csak a cukrok azok, a melyek vízben oldódnak, és ezek bírnak is édes ízzel. Ha tehát e tiszta tápanyag valamely ízzel bír is, az csak édes lehet.

A természetben előforduló tápanyagaink azonban rendszeren nem fordulnak elő egymagukra tiszta állapotban, hanem habár kis mennyiségben maga a természet nyújtja már velök együtt a fűszert is, és izlési valamint szaglási érzékünk úgy van berendezve, hogy azonnal kiéri azon illó és oldható anyagokat, melyek a fehérjékhez, zsírokhoz vagy szénhidrátokhoz vannak keverve, ha pedig ezek nincsenek meg, vagy nem a kellő mennyiségben, akkor ellentállhatlan vágy arra ösztönöz minket, hogy e hiányt mesterségesen pótoljuk.

Ezen az izlési és szaglási érzékek útján teremtett kellemes érzések azonban nemcsak arra készítetnek bennünket, hogy fölvegyük a tápanyagot, hanem nagyban elősegítik az emésztést is. Hiszen eléggé mutatja ezt a mindennapi tapasztalat. Vajjon nem folyik a nyálunk, ha csak említeni halljuk a jó illatú és ízletes falatokat? Ime tehát a nyállevezetési folyamat már élénkül. Hogy a gyomornedv leválasztása is élénkebb lesz, azt kimutatták gyomorsipolyos kutyán. Elegendő volt a kutyának bizonyos távolságból egy ízletes húsdarabot mutatni, hogy a gyomornedv leválasztásának nagyobbodását észleljék. Azonban nemcsak a gyomornedv, hanem valamennyi emésztési mirigy és általában minden az emésztési folyamatnál szerepet játszó mozgási folyamat is megélénkül és végre az ezek által keltett jó érzet kellemesen hat a kedélyre, és így indirect úton a test összes szerveire.

Másrészt el nem tagadható tény az, hogy az izlési és szaglási érzékekre kellemetlenül ható benyomások étvágytalanságot, bizonyos undort, emésztési zavarokat sőt hányást és betegséget okozhatnak.

Mindezekből kitűnik, hogy az ételek élvezetességé tétele még bizonyos az izlési és szaglási érzékekre kellemesen ható anyagokra is van szükség, és ezeket nevezzük mi fűszereknek. A műveltség legalsó fokán álló népek, majdnem mint az állatok, oly alakban fogyasztják el tápszereiket, a mint ezeket az állat- és növényvilág nyújtja, és megelégszenek a természetadta fűszerrel, mely kis mennyiségben minden tápszerben előfordul. A mint azonban az ember a civilizáció útján halad, és minden téren a finomult ízlés jut érvényre, úgy a szakács-mű-

vészet is lépésről-lépésre kezd művészetté fejleni és a száz még százféle fűszer, mely a világ minden tájáról, de különösen a tropikus tájakról kerül hozzánk, mind arra való, hogy tulajdonképeni tápszereinket mennél izletesebbé tegyék. A fűszerek használatában nem is rejlik veszély, mert miután ezek főleg csak izlési és szaglási érzékeinkre hatnak, és ezek oly természetűek, hogy annál inkább untatják meg velünk az anyagokat, mentől intenzívebb azok ize vagy szaga, azért ezekkel szemben nem is esünk oly hamar a mértékletlenség hibájába. Ezekkel nem is szándékozom hosszasan foglalkozni, mert csak statisztikai adat lenne a mindentéle fűszer elősrolása.

Vannak azonban anyagok, a melyek se nem tápszerek, értve ez alatt a tápszerekről alkotott fogalmat; se nem fűszerek, mert miután nagyjából nem is bírnak szaggal és ízzel, nem is hatnak az érzékekre, hanem annál inkább hatnak az agy-idegrendszerre. Ezen anyagok képezik az élvezeti szereket. Ezeknél nem az a fő cél, hogy a tápszerekhez keverten, ezt élvezetessé tegyék, hanem hogy magában élvezve, élénkséget, mámort, kábultságot vagy bémultságot okozzanak a szerint, a mily mértékben fogyasztjuk.

Megkülönböztetünk alkoholos és nem alkoholos élvezeti szereket. Az első csoportba tartoznak mindazok, a melyeknek közös ható alkotó része az alkohol, az utóbbi csoportba tartozóknál a ható alkotórészek rendszeren narotikus anyagok, a melyek magukban sokszor igen hatályos mérgek.

Az élvezeti szerek e két csoportjának kikeresésében az ember igen leleményes. A föld összes népei, álljanak azok a civilizáció legmagasabb fokán, vagy legyenek azok a legvadabb állapotban, lakjanak azok akár a sarkoknál, akár a mérsékelt égöv alatt, akár pedig a tropicus vidékeken, mind hódolnak az alkoholos vagy narotikus szerek élvezetének. Ott a hol a természet nem nyújtja kész állapotban az élvezeti szereket, az ember mesterségesen teremti magának azokat, sőt feldolgozza e észra tápszereit, mert mi egyéb az alkohol, mint a becses szénhidrátok (cukrok) erjedési terménye.

Vegyük először az alkoholos élvezeti szereket, és tekintsünk el a bor, sör és a különböző pálinkafajok készítésének technikájától, a mely igen messze vezetne, és elégedjünk meg avval, hogy mindezeknél egy és ugyanazon folyamat szerint jön létre a szeszes ital, t. i. a feldolgozandó anyagban foglalt szénhidrát (keményítő vagy cukor) a szerves erjedés következtében felbomlik szén-savra, mely elszáll és alkoholra, mely a folyadékban marad és a melynek mennyisége határozza meg az illető szeszes ital erejét. Lássuk inkább azt, hogy a műveletlen népek hogyan jutnak szeszes italukhoz. Feltűnő lesz azonnal, hogy ugyanazon folyamatok, a melyek szerint a mi serfőzőink és pálinkaégetőink jutnak a modern italokhoz, ugyanazon folyamatok szerepelnek mindenütt, a hol az egyes vad népek elkészítik részegítő italukat. Itt is mint ott az erjedés a fő; a különbség csak a kiviteli módban van.

Vegyük pld. a Délamerika elhagyatott vidékein élő népeket. Ezek is a kukoricából készítik a szeszes italt, akár a mi pálinkaégetőink, azonban a mód, a mely szerint azt készítik, nehezen nyerné meg tetszésünket és mi habozva és nem némi undor nélkül nyulnánk a nekünk nyújtott békephár után, hogy a szíves házigazdával koezintva, azt kiürítsük. A család apraja és nagyja

egy nagy, tökből készített tál körül ül; mellettük van egy rakásban a megszáritott kukoricadara. Mindegyik egy maréknyit szájába vesz és megkezdődik az álkapcsok működése. Ha az álkapcsok e fárasztó munkája után a dara péppé vált, ki lesz köpve a nagy tálba és így tovább, a míg elegendő mennyiség összegyűlt. Ezen nehéz munka után a tálba forró vizet öntenek, az egészet korsókba öntik és erjedni hagyják. Rövid időre készen van kedvelt italuk. Hasonló módon készítik a barátság-szigetek lakói a szamoanok, a Fidzsi-szigetbeliek és mások szeszes italukat egy borsfej növényének gyökeréből. A gyökér elé aprózza lesz, erre szintén összerágdicsálva egy bálnalevéltre kiköpve és azután fatálban vízzel leöntve az erjedésnek kitéve. Az ital nem oly erős ugyan, mint a mi pálinkáink, de elegendő mennyiségben élvezve, az említett népeknél is megteszi a várt hatást. Egyes utazók szerint még Japánban is divnek a szeszes italok ilyenét készítése. A krimi tatárok ugyszintén az arabok, abessíniaiak és más afrikai törzsek a köles magvaiból erjesztik részegítő italukat. A himaljai hegység déli lejtőin élő pásztor egy köles fajtából készített sörféle italát bambusz nádából készített szipokán át élvezi. Oroszország pusztáinak lakói roszból készítenek szeszes italt. Az afrikai néger törzsek bizonyos pálmafajt fűznek meg és megerjesztik az abból kifolyó nedvet. Ilyen pld. Afrika nyugoti partján az olajpálma vagy egy másik a *caryota ureus*, mely 24 óra alatt 45 liter nedvet is szolgáltat. A belőle készített pálmabor Toddij név alatt ismeretes. A kokusz-pálmából kifolyó nedvből készül a *Karaka* név alatt ismert pálmabor. Guarago névvel jelölik azt a bort, mely erjedés által a cukornád nedvéből keletkezik. A régi germánoknál készítették és még ma is sok északi népnél készítik a mézből az úgynevezett méhsört. Egyes pásztornépnél alkalmas kezeléssel mellett a tej lesz átalakítva szeszes itallá, és a mongoloknál e célra legalkalmasabbnak tartják a kanczatejet. Még a nyers juhhusból is készítenek szeszes italt, így a kalmukok.

Az alkoholos italok élettani hatását illetőleg nem lehetünk sem optimisták, sem pessimisták, bár mindkét iránynak vannak követői. Legjobb, ha kísérleti és tapasztalati tényekre támaszkodva, a középútat követjük. Egy pohár bor vagy sör, a legegyszerűbb étkezésnél étkezve, nemcsak fűszerezi ezt, hanem az élvezettel, melyet így az étkezés nyújt, még elősegíti az emésztést is. Baj csak az, hogy az élvezeti szerek többnyire nem ezen célra szolgálnak, hanem azért lesznek élvezve, hogy az összidegrendszeret kellemesen izgassák. Miután pedig ezen kellemes izgatás után többnyire az idegek bénultsága következik be, és mert részint maga az alkohol, főleg pedig a szeszes italokból ritkán hiányzó illó, úgynevezett kozmás olajok (amely alkohol) az emésztési szervekre igen hátrányosan hatnak, azért mindenesetre elég nagy a veszély az alkoholos italok élvezeténél. A korlátot nem ismerő alkohol élvezet pedig valóságos megmérgezés, és ha egyes vad néptörzsek eltűntek a föld színéről, vagy eltűnőben vannak, az bizonyosan a pálinka démonjának műve, a mely mint sötét árnyék mindenütt nyomában jár az európai kulturának.

Dr. Koch Ferencz.

(Folytatása köv.)

PAEDAGOGIAI ESETEK

43. A gyanus. Gyanus lett egyik tanítványom, hogy az iskolában a mások által elvesztett gumikat, ironokat, tollakat ha megtalálja, magánál tartja. Igyekeztem a fiut ily tettekért megfogni, de mindannyiszor kimenté

magát elfogadható válaszával s nyugodt magatartásával. Egy ízben saját gumimat lelem meg nála, de mentegődzik, hogy azt N. N. társától kapta. E fiu pedig éppen elhagyta volt az iskolát, a valót ez esetben ki nem deríthettem. Máskor meg egy idegen tollat találtam nála, de kivágta magát azzal, hogy éppen át akarta adni. Majd, hogy félre vezessen, egy iron-véget hoz, mint idegen, talált tárgyat. Hogy fogjam tetten e fiut? Hogy bizonyítsam be előtte is, hogy gyanum nem alaptalan? Tanítványaimnak új tollakat osztok, erősen hangsúlyozva, hogy a kinek véletlenül kettőt találnék adni, egyiket adja vissza. Felhozom mentségemre, hogy a dobozban a tollak rendszeresen egymásba vannak fektetve, hogy kisebb helyt elférjenek. Osztom a tollakat egyenként, de gyanus tanítványomnak szándékosan kettőt adok egymásba illesztve. Várom, de senki sem jelenti, hogy két tollat kapott volna. Nem jelenti kiszemelt tanítványom sem, hanem egyiket illeszti tollszárába, a másikat csuszátja mellényzsebébe, úgy, hogy senki észre ne vegye. Ezzel megbizonyítva láttam ama föltevéssem, hogy a fiu a kleptomaniában szenved.

Most már nyíltan tehettem e fiuval szemben kutatásaimat. Ama kicsiny eset a tollal elég bizonyíték volt őt most határozottan gyanúsítanom s pár nap még több bizonyosságot szolgáltatott feltevésémhez, mert nála találtuk meg, egyik tanítvány rajzát is, melyről a más nevével kigumizva, a magáét írta alá.

Most kezdetét vehette a javítás, mely folyamatban van. Tudom, érdekesebb lenne a javítási kísérletek leírása, de ez már annyira elágazó, hogy egy paed. eset szűk keretébe nem illeszthető.

Vásárhelyi Gyula.

44. A tíz krajezáros története. A múlt tanévben a második, harmadik, negyedik, ötödik és hatodik leányosztályokat vezettem.

Megtörtént az év elején az, hogy egyik, vagy másik osztályból, egy-egy növendék panaszkodott, hogy neki elveszett egy pennája, vagy plajbásza. Én, hogy az efelélenek elejét vegyem, egy alkalommal kihívtam négy legjobb magaviseletű növendéket, kik minden osztályban az összes növendékek (?) tarisznyáit átvizsgálták. Magam pedig az állványról figyelemmel kísértem a gyermekeket, nehogy valamelyik meg is mozduljon. (?) Azonban mindez nem vezetett eredményre. Megvallom, hogy bosszantott ez a dolog. Ez alkalommal ki is jelentettem, hogy ha még hasonló eset történik, még a csizmájokat is megvizsgáltatom.

Egy hét elteltével azonban egy III. osztályos tanuló kötését kiigazítás végett átadja K. társának a szüneten azon kis zacskóval együtt, melyben a kötés mellett egy tíz krajezáros is volt. A szünet elteltével K. vissza adja a kötetést társának a zacskóval együtt, de a melyben a tíz krajezáros már nem volt benne a tulajdonos állítása szerint, ki ezen esetet nekem az óra elején sirva jelentette. Azonban K. is sirt, hogy ő nem nyúlt a pénzhez, K. azonban máskor is hibázott s így nem hittem szavainak, hanem kihívtam az állványhoz magam mellé, midőn zsebeit és tarisznyáját is megvizsgáltam magam, de eredmény nélkül. Most a csizmáját huzattam le vele. Egyik lábáról csak lehuzta némi vonakodással, melyben semmi sem volt. Azonban a másik lábáról sehogy sem akarta lehuzni a csizmáját, mi bennem nagyobb gyanút keltvén, erőszakkal (!) huzattam le egy társa által. És ime, midőn a csizmat megráztuk, kihull belőle az elvesztett tíz krajezáros. Most keményen megfeddtem ezen hibájáért az összes növendékek előtt, s ez esetet szülőivel is tudattam.

Lehet, hogy eddig is K. volt a hibás, lehet, hogy okult más is ez esetből; de történet legyen bárhogy, — e naptól fogva senkinek sem vész el semmije. Én elvesztettem ugyan egy órát a tanításból, de többet nyertem a fegyelmezésből. Mert ha rögtön nem vizsgálom az ügyet, hanem hagyom órák végére, addig úgy eldugja a pénzt az illető, hogy megint nem szeghettem volna nyakát, az ily bűn elkövetésének

Vincze Ferencz.

45. Magaviseleti napló. A magaviseleti napló nem egyéb úgynevezett osztálykönyvvel. A kettő között azonban mégis van különbség.

Az osztálykönyv nyilvános. A tanulók tudják: ki, mikor, miért s a tanítónak minő lelki állapotában rovatott meg az osztály-könyvbe való bejegyzés által.

A magaviseleti napló magán természetű: kartárs, főnök, szülő, előjáró, annál kevésbé tanuló abba nem tekinthet. Osztálykönyv annyiban, hogy minden tanuló előfordul benne, legalább azok igen, kik a tanítónak különös tanulmánya tárgyát képezik, egyébképen magán irat; mert a tanító fegyelmi eljárásánál elkövetett hibáit is őszintén bejegyzí, hogy alkalom-adtán tudja, mit kerüljön.

Emlékeztető is a magaviseleti napló. Egyes szülők fölkerését, a gyermekeiket illető bánásmódra vonatkozólag, ha elfogadtuk, oda bejegyezzük, s ha elfelednök megnézzük naplónkban és ott hon vagyunk. Ha egy tanulóval valamely esetben bizonyos itéletet hozunk, s később az ellenkezőről győződünk meg, ne sajnáljuk bejegyezni tévedésünket. Ne szépitjük a dolgot, hanem kérlelhetlenül írjuk be az igazságot, kifelé is, befelé is, ez az igazi magaviseleti napló.

Szerkesztése egyszerű. Nehány ív papírt összevarunk. Szélén, mint a tárgymutatót szokás, betűzzük ABC sorban, arra ügyelvén, hogy a községünkben inkább uralkodó családnevek kezdő betűjének több lap jusson, azután a gyermekeinkről szerzett tapasztalatainkat, kiterjedve, ha ismerjük, családi viszonyaira, életmódjára, az illető betűhöz bejegyezzük; vele szemben tanúsított eljárásunkról, annak utólagos, szigorú felülbírlatáról sem feledkezzvén meg.

Nem sok az egész. A kellék sok: pártatlan igazságosság! Ha netalán nem bírnók kellő mértékben, lussanként e napló rávezet birtokára.

A ki nem röstelli, a ki önmagától tanulni akar, használja, bizony mondom: hasznát látja.

Czucz János.

Iskolai értesítők *)

Az 1889—90-ik tanévről szerkesztőségünkhöz a következő iskolák küldték be értesítőiket:

1. A gyalui állami el. fiu- és leányiskola. Igazgató: Bocz István. 2. A györgyfalvi áll. el. 6 osztályu iskola. Igazgató: Fekete Antal. 3. A kolozsvári ev. ref. egyház által alapított és fentartott alsó-szén-utcai gyermekkert. Az értesítőt kiadta Darkó Ottilia, a gyermekkert vezetője. 4. Jelentés a kolozsvári országos siketnéma intézet keletkezéséről és az 1888—1889—1890-ik tanévekben kifejtett működéséről. Szerkesztette Szvacsina Géza városi tanácsos, az intézet ügyeinek előadója. 5. A brassói magy. kir. állami kereskedelmi akadémia. Igazgató: Orbán Ferencz. Értekezést közöl: „Czukor-ipar és répatermelés, vonatkozással Brassó megye közigazdasági viszonyaira“ Orbán Ferencz ig.-tól. 6. A brassói magy. kir. áll. közép

*) Hely szűke miatt a beérkezett értesítőket most csak megemlítjük, de szándékunk van későbbben visszatérni rájuk.

faipariskola. Igazgató: Orbán F. „Gula természetű szerkezetek“ Siklódv Istvántól. 7. A brassói m. kir. áll. polg. leány- és el. iskolák. Igazgató: Orbán F. „Az ének és zene fontossága a nőnevelésben,“ Stark Vilmostól. 8. A brassói m. kir. áll. ipariskola. Ez iskola vezetője: Killyéni Endre. „Nézetek a tanoncoktatás köréből,“ Mally Nándortól. 9. A Kolozsvár városi nyilv. községi polg. fiu-iskola. Igazgató: Dr. Ferenczi Zoltán. „A növények földrajzi elterjedése,“ Dr. Székely Bendeguztól. „A német főnevek etjegetéséhez,“ Pausinger Sándortól. 10. A deési államilag segélyezett műasztalos tanműhelylyel kapcsolatos polg. fiu- és leány-iskola. Igazgató: Pfeiffer János. Értekezés helyett: Kivonat Kádár Józsefnek „Belső-Szolnok- és Dobokamegye története 1848—49-ben“ című művéből. 11. Az alvinczi áll. el. népiskola. Ig.-tanító: Csulak Lajos. 12. A kolozsvári belakással összekötött kereskedelmi akadémia. Igazgató: Kiss Sándor. „Kereskedelmi akadémiaunk belakásáról“ Hangay Oktávtól. „A kereskedelmi szakoktatás reformja“ Dr. Veress Vilmostól. 13. A tŕsztenai kir. kath. gymnasium. Kir. igazgató: Dortsák Gyula. „Nehány lap a tŕsztenai kir. kath. gymnasium történetéből (második decennium után)“ Dortsák Gy.-tól. 14. A piskitelepi alsófoku ipariskola és áll. el. népiskola. Igazgató: Ulrich Márton. Értekezés: A kézi munka becése. 15. A dicsőszentmártoni m. kir. állami polg. leány- és elemi iskolák. Igazgató: Gyöngyössy István. „A képzelődő tehetségről.“ Gyöngyössyné, Pöztl Adolfintól. 16. A székely-udvarhelyi evang. reform. collegium. Igazgató: Gönczi Lajos. Székfoglaló értekezés. (A mathesis szerepe az egyes tudományokban) Olasz Gyulától; „Herodotos szerepe a vallás-erkölcsi nevelésben“ (tanári székfoglaló) Kovács Dánieltől. 17. A kolozsvári városilag segélyezett Fröbel gyermekkert. Az intézet vezetője Pap Kálmánné Lów Leontin. 18. Kolozsvár sz. kir. város I. közs. el. vegyes népiskolája. Ig.-tanító: Nagy Kálmán. 19. A zilahi m. kir. áll. tanítóképezde. Igazgató: Faluvégi Albert. 20. Az ujvidéki m. kir. áll. polg. leány-iskola. Igazgató: Nemessányi Adél. 21. A kolozsvári erdélyrészi technológiai iparmuzeum, az államilag segélyezett építő-, fa- és vas- ipari tanműhelyek s a központi felsőbb szakipar-rajziskola működéséről az 1887/8—1889/90 tanévekben. Igazgató: Dr. Ferenczi Zoltán. 22. A kolozsvári evang. reform. collegium. Igazgató: Dr. Török István. „Javaslat a gymnasiumi rajzitanítás módosítására nézve“ Graf Jakabtól. 23. A zilahi államilag segélyezett evang. reform. collegium. Igazgató: Berényi János. „A görög nyelv kérdése“ Kines Gyulától. „Az irod. tört. fontossága“ Petri Mórtól. „Az ik-es igeragozás kérdése“ Dr. Both Istvántól (mindhárom székfoglaló értekezés). 24. A rimaszombati községi el. fi-iskola. Igazgató: Törköly József. 25. A zilahi államilag segélyezett községi polgári-fi-iskola. Igazgató: Szász Miklós. 26. A bánffyhungyadi m. kir. állami polg. fiu- felső leány- és elemi iskolák. Igazgató: Koleszár Lajos. 27. A kolozsvári m. kir. állami tanítóképezde. Igazgató: Paal Ferencz. 28. A kolozsvári m. kir. állami tanítóképző intézet. Igazgató: Dr. Lázárné Kasztner Janka.

I R O D A L O M.

Vezérkönyv a számtanításban; számtani és gyakorlati példatár az I., II. osztály számára. Irta: *Madzsar János.* Budapest, 1877. Lampel R. bizománya. Ára 60 kr.

Vezérkönyv alatt részemről oly könyvet értek, a mely pontos és helyes utasításokat ad valamely tárgy feldolgozására nézve. Így a számtani vezérkönyv azt jelenti, hogy abban

minta-tanítások lesznek, mintaszerűen bemutatva egyes igazságok levezetése, s ha az mindjárt oly csekély is, mint: $2+2=4$.

A felfogatás természetes rendje pedig ez: 1. fok. szemléltetni, s főleg I. oszt.-ban minden gyermek egy ugyanazt teszi pálczával, golyóval stb., maga a gyermek rakogassa, s számítgassa külön-külön. 2. fok., hogy a szemléltetett igazságok táblán bemutatandók pont, vonal stb.-vel és itt már fokozatosabb figyelem szükséges, mert nem babrál a keze, csak az esze foglalkozik és így hamarabb is elfárad. 3. fok. képzeleti tárgyakon begyakorolni, s végül 4. fok. tisztán elvont számokkal.

Ezt nem találtam Madzsar vezérkönyvében. Madzsar ugyanis így jár el például valamely szám 6—8 felfogatásában. Iskolában és otthon levő tárgyakat említi, melyeknek annyi része van, mint a mennyire most szemléltetésül szüksége van. Szemléltetés és képzelet folyton váltakozik. Ezt nem helyeslem, mert míg nem erős a szemlélete, nem tud valamit elképzelni, s mit képzeljen egyáltalában mikor nem is látta? Pedig Madzsar tesz oly kérdést sokat, melyre csupán az az egy gyermek tud felelni, kihez a kérdést intézte. Azután a szemlélet erősítésül ő maga rajzol a táblára, s a gyermekekkel utánrajzoltat oly tárgyakat s alakokat, melyek annyira nehezek, hogy folyton és sokat kell mondogatni, mit és hogy tegyenek, és akkor is aligha megcsinálja a gyermek utána, és a miért különösen nem helyeslem, hogy a gyermek főtekintete itt nem a számolásra van fektetve, hanem a rajzra! Azt talán azonban a rajz-órán is elvégezhetnék. De ezen sorrendben oda sem valók! Később csupán hallgatólagos feladatok gyanánt rajzoltat, azok még nehezebbek.

A szemléltetés ilyen módját sem pártolom; a 9 felfogatásánál egyiknek befogja a szemét, eltakarja a fülét, négygel kinyújtja mind a két kezét, az ötödikkal csak egyet, s így számoltat 9-ig. Commentárra ez az eljárás nem szorol.

Mikor így tisztában volnának valamely számfogalommal, részeire bontja a számológépen. Ez jó, de nem volna sokkal helyesebb, ha minden gyermek kezében ott volna az a 6—8 pálcza s folyton együtt csinálnának a különböző számkombinációkat? Játszva tanulja meg így a gyermek és magam részéről nagyon becsülöm az együttes, mondhatnám karban való foglalkozást, nem csupán nézést, mi elő áll, ha a tanító egy-egy gyermekkel huzógatja ide-oda a golyókat a számológépen. Hiába, de a gyermek meg tudja így. És valóban nem utolsó dolog, ha már a legelemibb dolgokról, sőt épen ott, minden gyermek maga győződik meg.

A már említett részekre bontás: a négy alpmivelet folytan történik, melyet minden számkörben fölvesz. Ezt helyeslem azon megjegyzéssel, hogy a szorzás-, osztásra nagyon kevés figyelmet fordít, és hogy túlnyomóan bennfoglalásról és nem épen részekre osztásról beszél, és maga az osztás így nem jó, hogy: a hat méter galandot megmérjük a három méteressel, a három métert a hat méterre kétszer lehet rátenni, így tehát a három meg van kétszer stb.

Ez a vezérkönyvben van. Most van egy számtani példatára és innen vesz gyakorlati példákat. Ezek elég változatosak, itt azonban különösebben az ellen van kifogásom, hogy csaknem mindig így kérdez:

egy kis malacz két forint, hogy lesz két olyan malacz?

1 liter bor 1 hatos, „ „ két liter?

Ezek megfejtése után összehasonlítja az új számfogalmat az előzőkkel. Ezt pártolom. Mikor a tizes számkörben jól számolnak, ismerteti a mértert, decimétert, tíz krajczárst, litert, decilitert, klgr-ot és htgr-ot. Bizonyos, hogy nagyon megkönnyítjük a gyermekek dolgát, ha az egyes számkörök fejlődésével, melyek keretébe valamely mérték talál, tanítjuk azt. Itt aztán fölveszi a számjegyek írását: ismerteti

az 1 és a meg szócska jelentőségét, aztán 2 s a kivonás jelét a 3, 4 s a szorzás jelét, 5 az osztását, a hasonlító jegeket, elől az eredmény jelét.

Van a Madzsar I. számtani példatárában egy rész, melyet szintén ajánl a gyermek táblai számolásánál; más-más gyermek olvassa, a feleletet egy a táblára, a többi palatáblájára írja és aztán hallgatólagos foglalkozásul felhagy példákat a könyvből. Nem tudom pártolni ezt. Az I. oszt. gyermek kezébe szerintem egyáltalában nem való példatár. Nincs benne annyi képesség, hogy önállóan ki tudja dolgozni. Még valamit! Nem helyesebb-e rögtön akkor felvenni a táblán való számolást nem számjegyekkel, csupán vonalakkal, pontokkal, karikákkal, szóval könnyen alakítható jegyekkel, mikor Madzsar rajzoltatja a nehéz alakokat? Nem inkább meggyőző-e ez, hogy: $\dots + \dots = \dots$ vagy $00 + 000 = 0000$? Megtanítja a többi számjegyek írását is. Nagyon nehézkesnek tartom azonban itt a tanítást. Minden áron szemléltetni akar, pld.: a 10-et leírni így tanítja: 10 vesszőt elővesz, kilenczet egy csomóban hagy, a 10-kel körülkötö a 9-et. Távrolról nézve nem fogják látni, hány vessző van egy csomóban, csupán úgy, mintha egy vastag vonal lenne; ekkor húz a táblára egy vastag vonalat, de mivel a karika is ott volt, azt is mellé írja $=10$.

Ne volna ennél könnyebb és jobb mód? A tizest részeiben összehasonlítja: hány kettős, hármas stb?

Összehasonlítva a miniszteri tantervvel, úgy látom, hogy a minimumát vette fel az elvégezendő anyagnak. Ezzel befejezi az első év anyagát.

A példatárt használni ajánlom, a vezérkönyvet nem feltétlenül.

A második osztályra szóló részről a köv. mondhatom: Év elején ismét 1-től 10-ig, aztán fejleszti a számkört egy-egy szám hozzáadásával 20—30—40-ig, 40—50-ig. Igen gyakran az illető számkörben mind a 4 alpmüveletre figyel; itt sincs azonban tekintettel az együttes cselekvésre, a természetes fejlődésre; együtt a vezérkönyvhöz csatolt szám- és gyakorlati példatárban előbb elvont számok kombinációi találhatóak, aztán gyakorlati példák és ez végig így van.

Mikor az ötvenes körben jól számolnak, összeállítja a szorzótáblát. Tovább fejleszti mindig tizenként a számkört 100-ig; közben a 70-nél összeállítja megint a szorzótáblát 40-től 70-ig; a begyakorlás benfolytatás által történik. A 100-nál a szorzótáblát megint előveszi: csoportosítja az időközben tanultakat. Jónak tartom itt, hogy összeadásból indul ki s benfoglalás, osztás által gyakorolja pld. $15 + 15 = 30$, $15 \times 2 = 30$, $30 : 2 = 15$. A nagy szorzótáblát is tanítja; szoroz két tagu szorzóval is. Mindehhez valóban gazdag példatár járul, csupán kívánatos lenne, hogy a hol csak számfeladatokat vesz, rendszeresebben tenné: hol 1, hol 2 jeggyel szoroz, szorzótársakat felcseréli, hol oly példát vesz kivonásra, melynek kisebbítőjének egyese nagyobb a kivonandónál s megfordítva, a nélkül, hogy ezek kiszámítás módját mutatta volna, szóval terv nélkül s nem kimerítő a számok elrendezése!

Kicsi hiba, de mégis meg van, hogy a vezérkönyv számokkal jelölt részekre hivatkozik, a számok azonban hiányoznak, s ne akarna néha minden áron szemléltetni, mint péld. a 10—11 írásánál. A II. osztályra szóló rész jóval jobb az elsőnél, s valóban dicséretre méltó, hogy mily pontosan veszi fel mindenütt kellő helyen a mértéket: idő, hossz, súly, darab, pénz stb. Kicsi javítással igen használhatóvá lehetne tenni Madzsar könyvének II. részét.

Pap Mari.

Előfizetésre felhívás. Kanyaró Ferencz főgymnasiunai tanárnak s az unitárius egyházközönség könyvtárnokának „Unitáriusok Magyarországon, tekintettel az unitarizmus általános történetére“ című sajtó alatt levő mun-

kája f. évi október hó végén jelenik meg, 13 ivnyi terjedelemben, két, esetleg több illusztrációval. Előfizetési díj 1 frt. (A bolti ár jóval magasabb lesz.) — Az előfizetési díja szeptember hó 30-ig Lehmann és Baldi könyvkereskedésébe (Koloszvárt, Hid-utca) küldendők. Gyűjtőknek 10 előfizető után tiszteletpéldány jár.

Aradi vértanúk albuma. Arad sz. kir. város közönsége és az aradi „Kölcsey Egyesület“ megbízásából szerkeszti Varga Ottó. Budapest, 1890. Az album szövegét 40-nél több eredeti kép, rajz illusztrálja. Ezek közt van Zichy Mihály két hatalmas compositiója. A mű az aradi vértanúk emléksobrának leleplezése napján, ez évi október 6-án jelenik meg 10 ivnyi terjedelemben nagy negyedrébten. Előfizetési ára kötetlen 2 frt.; eredeti Zichy rajzával díszített szép vászonkötésben ára 3 frt. Könyvkereskedésbe e mű egyelőre nem kerül. Az előfizetési pénzeket Arad város pénztárához kell beküldeni.

Lampel Robert (Wodianer F. és Fiai) könyvkiadó hivatalától:

Természettudományi olvasmányok. Szerkesztik *Hankó Vilmos és Szerényi Hugó.* Értekezéseikkel közreműködtek: Entz Géza, Fodor József, Herman Ottó, Jankó János, Klupáthy Jenő, Kosutany Tamás, Lengyel Béla, Paszlavszky József, Szily Kálmán. Művészi inicziálékkal Győrök Leótól. Számos rajzzal Budapest, 1890. Ára 2 frt.

Természetrajz elemei. Első rész. Állattan. Polgári fiú-, polgári leányiskolák használatára, Irta *Pap János.* Hetedik, lényegében változatlan kiadás. 143 ábrával 17.358—1888 és 3872—1890. sz. rendelettel 6-ik kiadásában engedélyezett tankönyv. Budapest, 1890. Ára 60 kr.

Tanulók Olvasótára. Szerkesztik: Dr. Jancsó Benedek és Dr. Boros Gábor. 16. f. Magyar epos-irokból. II. Szemelvények Vörösmarti Zalánjából. Budapest 1890. 18. füz. Nagy magyar szónokok. Szemelvények Deák Ferencz beszédeiből. Ára füzetenként 20 kr.

Méhner Vilmos könyvkiadó hivatalától (Budapest, IV. papnövelde-utca 8. sz.) kaptuk az alábbi műveket:

Magyar nyelvgyakorló. Főtekintettel a magyar helyes írás és fogalmazás tanítására. Az elemi népiskola II-ik—VI. osztályai számára. Az egész mű 4 külön kötetben. Irták *Böngérfi János* és *Peres Sándor.* 21.445—1890. sz. alatt általánosan enged. tk. Budapest 1890. Árak: az első rész a II. osz. számára 12 kr., a második r. a III. osz. számára 12 kr., a harmadik r. a IV. osz. számára 16 kr., a negyedik r. a V-VI. osz. számára 20 kr.

A hivatalos közegek és a sajtó birálatai a Gyer-tványfy-Kis Radó-féle ABC és Olvasókönyvekről.

Benkő Gyula könyvkiadó hivatalától érkezett:

Irálytan. Alsófoku ipariskolák számára. Irták *Dr. Zsengeri S.* polgári és ipar-iskolai tanár. Budapest. Ára 40 kr., 13.450—1890. sz. a. engedélyezett tk.

Továbbá beérkeztek:

A magyar alkotmánytan és jogi ismeretek kézikönyve. Polgári és elemi tanítóképezdek növendékei és tanítók számára. Harmadik javított és teljesen átdolgozott kiadás. Irta *Csiky Kálmán,* jogtudor, a magy. kir. József-műegyetemen a magy. közügyi-jog nyilv. r. tanára. A magy. kir. vall- és közokt. miniszter által jutalmazott mű. Budapest, 1890. A magyar állam tulajdona.

Iskolai atlasz a középkori tört. tanításához. Tervezte *Helmár Ágost.* Pozsony, 1890. Stampfel Károly kiad. Ára 80.

Magyar közmondások könyve. Szerkesztette és kiadja *Sirisaka Andor.* Pécsent. Szerző tulajdona. Ára 2 frt.

Alak és mértan. Polg. leányiskolák és tanítónképezdek számára. Irta *Mayer Miksa.* Az új tanterv alapján átdolgozta és bővített kiadás. Budapest, 1890. Ára 80 kr.

V E G Y E S E K

— A hátralékos előfizetési díjak beküldését tisztelettel kérjük.

— A magyar nemzet gyásza. Nagy veszteség érte nemzetünket. *Dr. Szabó Károly,* a kolozsvári egyetemen a tanárképezde mellett a hazai történelem kitünő tanára, az erd. muzeum és a kolozsvári egyetem könyvtárnoka, a magy. tudom. akadémia rendes, a magy. tört. társulat választmányi, a békésmegyei, hunyadmegyei, biharmegyei történelmi és régészeti társulatok, illetőleg egyet., valamint az erd. irod. társaság tiszteletbeli tagja, az erd. ev. ref. egyh. kerület közgyűlésének tagja, a kolozsvári ev. ref. egyházmegye egyik gondnoka, országos ügyvéd, Kolozsvár törvényhatósági bizottságának választott tagja, életének 66-ik, egyetemi tanárságának 18-dik évében, f. é. augusztus 31-én d. u. félhat órákor meghalt. Temetése f. hó 2-án d. u. 5 órákor történt meg általános részvét mellett a kolozsvári temetőben. A kolozsvári ref. egyházmegye a helybeli kollegiumnál 100 frtos alapítványt tett nevére; az erd. muzeum-egyet. a temetést kérte ki magának; az egyetem bölcsészeti kara alapítványnyal, a székely történelmi pályadíj-alap bizottsága egy felállítandó síremléssel váltották meg koszorúikat. A megboldogult egyike volt a magyar tudomány legkitünőbb férfainak. Kiváló tehetséggel és előszeretettel, lankadatlan szorgalommal s a hazaszeretet lángoló hevével tanulmányozta ifjú korától fogva a magyar nemzet történetét s különösen annak legrégebb eredeti forrásait. Érdemei e téren elévülhetlenek, elvesztése kipótthatatlan. Szabó Károly mint ember is egyike volt a legnemesebb alakoknak. Méltó, hogy minden hazafi hálás kegyelettel őrizze meg emlékét.

— Véglegesítés. A vall. és közokt. m. kir. miniszter *Nagy Anna* gyalui áll. el. népiskolai r. tanítónőt ezen állomásán végleg megerősítette.

— Halálozás. Lapunk időközi megjelenése okán, csak most említhetjük meg, hogy *Apt Kamil* vall. és közokt. m. kir. miniszteri tanácsos f. é. aug. 26-án, 63 éves korában, rövid ideig tartó betegségben meghalt. Koporsójára a tanfelügyelői kar koszorút helyezett.

— Nyugdíjazás. A vall. és közokt. m. kir. miniszter *Gyuruczán Demeterné,* volt Sz. Máriai gör. kel. tanító özvegye részére az orsz. tanítói nyugdíj-alapból évi 84 frt. nyugdíjat engedélyezett.

— Áthelyezés. A vall. és közokt. m. kir. miniszter *Russu Victor* kolozsvári áll. tképezdei s. tanárt ezen minőségben a zilahi áll. tképezdehez helyezte át.

— „Házi szárnyasaink.“ E címen jelenik meg (Budapest, Üllői-út, köztelek) a baromfi tenyésztők orsz. egyesületének hivatalos közlönye, melyet a vall. és közokt. m. kir. min. f. é. aug. 29-én 36.139 sz. a. a népoktatási intézetek tanítóinak és tanítónőinek figyelmébe, továbbá a tanító- és tanítónőképezdeknek, népkönyvtáraknak megrendelésre ajánl.

— Iparos tanulók büntetése. A vallás- és közokt. m. kir. miniszter f. é. aug. 15-én 35.727 sz. a. elrendelte, hogy az iparos tanulókat utcai rendetlenkedéseikért ne a közigazgatási hatóságok büntessék meg, hanem az iskolai hatóságok. Ugyancsak az isk. hatóságok hassanak oda, hogy az iparos mesterek, az ipartörvényben megengedett határok között, tanulóikat otthon fegyelmezzék.

— Kolozsvár város törvényhatóságának figyelmébe. Városunk népiskolái a f. tanévre is zsufolásig megteltek tanulókkal. Sok szülőt kellett gyermekével visszautasítani hely nem léte miatt. Ez annyival sajnósabb, mert Kolozsvárnak, mint az erdélyi részek központjának az iskoláztatás terén is jó példával kellene elől menni. Jelen körülmények között Kolozsvár népoktatás tekintetében csak az elmaradottabb vi-

dékek sorában foglal helyet. Szükséges, hogy a város hatósága ez állapoton mennél előbb segítsen.

— **Tanítótestületünk** f. hó 6-án tartott választmányi ülésében bejelentette a titkár, hogy De Gerando Antonina felsőbb l. isk. igazgató adományából kitűzött következő tételre: „Mik lennének a leggyakorlatibb módok és eszközök arra nézve, hogy a gyermekek már az elemi iskolában elriasztassanak a pálinka ivástól?” két pályamunka érkezett be. A vál. intézkedett, hogy a bíráló az adományozó óhaj-tása szerint történnék meg.

— **Köszönet.** Csákány Zoltán torda-városi tisztviselő a kolozsvári áll. tanítóképezde egykori növendéke 1 frtot ajándékozott a nevezett intézet önképző körének. Fogadja a szíves adakozó e hazafias tettéért hálás köszönetünket. A kolozsvári áll. tanítóképezde elnöksége.

— **A csucsai áll. ol. népiskolához** a vall. és közokt. m. kir. min. Rók a Dávid kereskedőt gondnoksági tagul kinevezte.

— **Ösztöndíj-nyerés.** A vall.- és közokt. m. kir. min. a Besán-féle alpból Ilyés Gizella kolozsvári áll. tanítóképző int. növendéknek 100 frt. segélyt engedélyezett.

— **Meghívó.** A kolozsmegyei tanítótestület gyalu-nádasmenti-köre az 1890—91 egyessületi évi I-ső rendes gyűlését Mérában a községi iskola helyiségében f. év október 4-én reggeli 9 órától kezdve tartja meg. Táragsorozat: 1). 9— $\frac{1}{2}$ 10 óráig nyilvános tanítást tart Gáspárik Ilona mérai közs. isk. tanítónő. 2). 10 órakor a gyűlés megnyitása. 3). A mult gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése. 4). Az új tisztikar megválasztása az 1890—91-ik egyesületi évre. 5). Jelentés a nyilvános tanítás eredményéről. 6). Felolvas Földes Károly mérai községi iskola tanító. 7). Felolvas Kabos Emma áll. isk. tanítónő. 8). A központi választmánytól érkezett és egyéb átiratok tárgyalása. 9). Indítványok tárgyalása. 10). A jövő gyűlés helyének, idejének és tárgysorozatának megállapítása. E gyűlésre ugy a kör rendes- és pártoló tagjait, mint az érdeklődő tanügy-barátokat tisztelettel meghívjuk. Gyaluban, 1890. szeptember 8-án. *Bocz István*, elnök. *Póczy Gyula*, köri jegyző.

— **Idegen nyelv a képezdében.** A meiningeni tanítók azon kéressel folyamodtak a hercegségi államkormányhoz, hogy vigyenek be a tanítóképezdékbe az anyanyelv mellett egy más idegen nyelvet.

— **Az erdélyi szászok és a tanítónők.** A szász egyházker. gyűlés elvetette azon javaslatot, hogy a felügyelete alatt álló német iskoláknál nőket is alkalmazzanak.

— **Közügyesítő oktatás.** A porosz közokt. miniszter 5000 márkát utalványozott a fiu-kézimunka fejlesztésére alakult egyesületnek.

— **Nemzetközi congressus.** Belgium államkormányza 8000 frankot engedélyezett a folyó év október 9-én Antwerpenben gyűlésező nemzetközi congressus költségeire. A gyűlés azt a kérdést szándékszik megvitatni, hogy mit tegyenek az erkölcsileg megromlott gyermekek érdekében. A gyűlésen a belga igazságügyminiszter fog elnökölni.

— **Tanulók falun.** Németország ezen év nyarán 27.000 városi iskolai gyermeket küldött falusi levegőre s e célra többet adott ki egy milliónál.

— **Herczeg mint iparos.** Albertuek, Braunschweig uralkodó hercegeinek fiai, mint általában a Hohenzoller család minden férfi tagjai valamely mesterség tanulására vannak utasítva. A nagyobbik most kőműveséget, a kisebbik pedig asztaloságot tanul. Az van nekik feladatul adva, hogy építsenek fel egy kis házat.

— **Torna.** Göttingenben az idén olyan kedvező eredménnyel folyt le a sorozás, hogy minden harmadik ifju bevált katonának. Ezt annak tulajdonítják, hogy négy évvel ezelőtt a város egy nagy tornacsarnokot építtetett, melyet aztán az ifjak szorgalmasan használtak.

— **Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai)** budapesti cs. és királyi udvari könyvkiadótól lapunk hirdetési rovatában az iskolai könyveknek egy czélszerűen, osztályok szerint rendezett jegyzéke van. E czég kiadványai általában csinos kiállításúak s jutányosak, megérdemlik, hogy minél szélesebb körben elterjedjenek. Melegen ajánljuk az érdekeltek figyelmébe.

TARTALOM: A tanítói nyugdíj. *Kovácsi Antal.* — A gyakorló iskola és a gyakorlati kiképzés. (Vége köv.) *Paal Ferencz.* — Család és iskola. (Vége köv.) *Dortsák Gyula.* — Tárcza: Az élevezeti szerekről. (Folyt. köv.) *Dr. Koch Ferencz.* — Pædagogiai esetek. A gyanus, *Vásárhelyi Gyula.* A tiz krajezáros története, *Vincze Ferencz.* Magaviseleti napló, *Czuczsa János.* — Iskolai értesítők. — **I r o d a l o m:** Számtani vkönyv és példatár *Madzsar J.*-től, ismerteti *Pap Mari.* — **V e g y e s e k.** — Hirdetés.

H I R D E T É S.

L A M P E L R Ó B E R T

(Wodianer F. és fiai.)

császári és királyi udvari könyvkereskedés

(Andrássy-ut 21. sz. BUDAPEST. Andrássy-ut 21 sz.)

kiadásában megjelent

Osztályok szerint rendezett jegyzéke

azon tankönyveknek, melyek Magyarország legtekintélyesebb elemi- és néptanodáiban jelenleg használatnak.

A miniszteri engedélyezés száma minden tankönyvnel közölve van.

I. osztály.

Magyar ABC és Olvasókönyv. (Bevezető rész a Magyar Nemzeti Olvasókönyvekhez.) Szerkesztették *Dr. Götz J., Schön J. Trájtler K.* Az irott rész szövegét előírta *Vajda Pál.* Engedélyezett 16163—1890 sz. ára 20 kr.

Fali olvasóablak, egyuttal írásminták a *Dr. Götz-Schön-Trájtler-féle ABC*-hez (13 nyomtatott, 13 irott fali falitábla). Enged. 16163—1890 sz. 20 frt.

Magyar ABC- és Olvasókönyv. Szerkesztették *Faludi (Fuchs) János* és *Szép József.* Enged. 17358—1888 sz., ára kemény kötésben 20 kr.

Német ABC- és Olvasókönyv. Szerkesztették *Faludi (Fuchs) János* és *Szép József.* Enged. 17358—1888 sz., ára kemény kötésben 32 kr.

Magyar beszédgyakorlatok (Ungar. Sprachübung.) A német tanulvú népisk I. és II. oszt. szám. *Zelliger* után átdolgozta *Spitzer Lipót.* Ára 30 kr.

Számtani és gyakorlati példatár. Irta *Madzsar János I.* füzet az első osztály számára. Ára 10 kr.

Énektani példatár. Irta *Hortobágyi A. Könyves K. Szabó L.* Az I. oszt. számára. Ára 10. kr.

II. osztály.

Magyar Nemzeti Olvasókönyv. Irta *Dr. Götz J., Schön J. Trájtler K.* Enged. 4654—1890 sz., ára 30 kr.

Magyar Olvasókönyv II. Szerkesztették *Faludi (Fuch) János* és *Szép József.* Enged. 17358—1888 sz., ára kemény kötésben 28 kr.

Német ABC- és olvasókönyv. Szerkesztették *Faludi János* és *Szép József.* Enged. 17358—1888 sz. Ára kemény kötésben 32 kr.

- Magyar nyelvtani kézikönyv.** Irta *Belicza József* I. f., a II. oszt. számára. Enged. 17358—1888 sz., ára 15 kr.
- Magyar nyelvtan.** Feladattárral. Irta *Erényi Mór*. A 8-ik kiadást teljesen átdolgozta és sajtó alá rendezte *Balassa József*. Enged. 19444—1890 sz., ára kemény köt. 30 kr.
- Magyar nyelvtan.** Irta *Vargyas E* Falusi iskolák szám., Enged. 43855—1889 sz., ára kötve 20 kr.
- Magyar beszédgyakorlatok.** (Ungar. Sprachübung.) A német tannyelvű iskolák I. és II. osztályai számára. *Zelliger* után átdolgozta *Spitzer Lipót*. Ára 30 kr.
- Számítási gyakorlókönyv.** Irta *Faludi (Fuchs) János*. A vidéki, városi s községi népiszkolák 2-dik osztálya sz. Enged. 14539—1889 sz. Ára kötve 15 kr.
- Számítási és gyakorlati példatár.** Irta *Madzsár János*. II. füzet a második osztály számára Ára 15 kr.
- Énektani példatár.** Irta *Hortobágyi A.*—*Könyves K.* és *Szabó L.* A II. osztály számára, ára 15 kr.
- Szépírási minták.** Szerk. *Vajda Pál*. Enged. 25924—1889 sz., ára 15 kr.
- Ugyanaz magyar-német. Enged. 25924—1889. 20 kr.

III. osztály.

- Magyar nemzeti olvasókönyv.** Írták *Dr. Gödz J.*, *Schön J.* és *Trajtler K.* Enged. 4954—1890 sz., ára kemény kötésben 36 kr.
- Magyar olvasókönyv III.** Szerkesztették *Faludi János* és *Szép József*. Enged. 17358—1888 sz., ára kemény kötésben 36 kr.
- Német olvasókönyv.** Szerkesztették *Faludi János* és *Szép József*. Enged. 17358—1888 sz. Ára kemény köt. 40 kr.
- Magyar nyelvtan.** Feladattárral. Irta *Erényi Mór*. A 8-dik kiadást teljesen átdolgozta és sajtó alá rendezte *Balassa József*. Enged. 19444—1890 sz., ára 30 kr.
- Magyar nyelvtani kézikönyv.** Irta *Belicza József*. II. f. a 3 osztály számára. Enged. 17358—1888 sz., ára 20 kr.
- Magyar nyelvtan,** módszeres előadásban. Irta *Vargyas E.* Enged. 43855—1889 sz., ára kötve 20 kr.
- Számítási gyakorlókönyv.** Irta *Faludi (Fuchs) János*. Népiszkolák 3. oszt. számára. Enged. 14539—1889 sz., ára kötve 18 kr.
- Számítási és gyakorlati példatár.** Irta *Madzsár János*. III. füzet a 3. osztály számára, ára 18 kr.
- Első oktatás a földrajzban.** Különös tekintettel a magyar birodalomra. Irta *Kuttner Sándor*, teljesen átdolgozták *Suppan V.* és *Lauko G.* Enged. 14539—1889 sz. Ára kemény kötésben 30 kr.
- Ugyanaz. Kiadás „Kérdések és feleletekben”. Kötve 30 kr.
- Földrajz,** módszeres előadásban irta *Vargyas E.*, a 3—6. o. sz. Enged. 21456—1890 sz. 20 kr.
- Magyarország térképe** a legújabb megyei beosztás szerint. Minden megye külön-külön színnel színeze. Rajzolta és tervezte *Hátsek Ign.* Enged. 17358—1888 sz. Ára nagy ívrét alakban 20 kr.
- Magyrei térkép** *Hátsek Ign.* aztól. Mindig azon megyének a térképe, melyben az illető iskola, illetve a helység foglaltatik. Enged. 14596—1879 sz. Ára nagyság szerint 30 vagy 20 kr.
- Gazdasági és kertészeti füzetek** *Dobóczky L.*-től. I. f. a fiúiskolák 3—4. osztály számára. Enged. 11662—1890 sz., ára 18 kr.
- Vagy: **Gazdasági és kertészeti füzetek.** *Dobóczky L.*-től III. füzet, a leányiskolák 3—4. oszt. számára. Enged. 11662—1890 sz., ára 18 kr.
- Szépírási minták.** Szerk. *Vajda Pál*. Enged. 25924—1889 sz. Ára 15 kr.
- Ugyanaz magyar-német. Enged. 25924—1889 sz. 20 kr.
- Énektani példatár.** Írták *Hortobágyi A.*—*Könyves K.* és *Szabó L.* A III. osztály számára, ára 20 kr.

IV. osztály.

- Magyar nemzeti olvasókönyv.** Írták *Dr. Gödz J.*, *Schön J.* és *Trajtler K.* Enged. 4954—1890 sz., kötve 40 kr.
- Magyar olvasókönyv IV.** Szerkesztették *Faludi (Fuchs) János* és *Szép József*. Enged. 17358—1888 sz., ára kemény kötésben 44 kr.
- Német olvasókönyv.** Szerkesztették *Faludi (Fuchs) János* és *Szép József*. Enged. 17358—1888 sz., ára 48 kr.
- Magyar nyelvtani kézikönyv.** Irta *Belicza József*. III. füzet a IV. osztály sz. Enged. 17358—1888 sz. 20 kr.
- Magyar nyelvtan.** Feladattárral. Irta *Erényi Mór*. A 8. kiadást teljesen átdolgozta és sajtó alá rendezte *Balassa József*. Enged. 19444—1890 sz. Ára kemény kötésben 30 kr.
- Magyar nyelvtan,** módszeres előadásban. Irta *Vargyas E.*, a 3—6. oszt. szám., egybkötve. Enged. 43855—1889 sz., ára 20 kr.
- Magyar nyelvtan** alkalmas gyakorlatokkal és gazdag feladattárral. Irta *Halász Nándor*, ára kemény kötésben 50 kr.
- Számítási gyakorlókönyv.** Irta *Faludi (Fuchs) János*. A népiszkolák IV. osztálya számára. Enged. 17358—1888 sz. Ára kötve 20 kr.
- Számítási és gyakorlati példatár.** Irta *Madzsár János*. IV. füzet a 4. osztály számára. Ára 20 kr.
- Földrajz,** mint a 3-ik osztályban.

- Földrajz a népiszkolák IV. osztálya számára.** Irta dr. *Brózik Károly*. Eng. 3973—1890 sz. Ára kötve 20 kr.
- Magyarország térképe** úgy mint a 3. osztályban. Enged. 17358—1888 sz. 20 kr.
- Ausztria-Magyarország színyomatu térképe.** *Hátsek I.*-től, ára 20 kr.
- Ugyanaz terep kiadás 25 kr.
- Magyrei térkép** úgy mint a 3. osztályban. Enged. 14596—1879 sz. 30 vagy 20 kr.
- Elemi iskolai atlasz** 13 színezett lapon. Rajzolta és tervezte dr. *Lange Henrik*. Hazai iskolák használatára alkalmazta dr. *Cherwen F.* Enged. 14539—1889 sz. 40 kr.
- Gazdaságtan** úgy mint a 3. osztályban.
- Egészségtan a népiszkolák számára.** Írták dr. *Csapodi I.* és dr. *Gerlóczy Zs.* Enged. 12755—1890 sz. Ára 24 kr.
- Egészségtan népiszkolák számára.** Irta *Lévai I.* Ára 20 kr.
- Énektani példatár.** Írták *Hortobágyi A.*—*Könyves K.* és *Szabó L.*, a IV. osztály számára, ára 20 kr.
- Szépírási minták** Szerkeszti *Vajda Pál*. Enged. 25924—1889 sz. 15 kr.
- Ugyanaz magyar-német. Enged. 25924—1889 sz. 20 kr.

V. osztály.

- Magyar nemzeti olvasókönyv.** Írták dr. *Gödz J.*, *Schön J.* és *Trajtler K.* Enged. 4954—1890 sz., ára köt. 62 kr.
- Nyelvtani kézikönyv.** Irta *Belicza J.* IV. füz. az V. és VI. osztály számára. Enged. 17358—1888 sz. 40 kr.
- Kis magyar nyelvtan feladattárral.** Irta *Erényi Mór*. Enged. 19444—1890 sz. Ára kötve 30 kr.
- Magyar nyelvtan,** alkalmas gyakorlatokkal és gazdag feladattárral. Irta *Halász N.* Ára kötve 50 kr.
- Magyar nyelvtan,** módszeres előadásban. Irta *Vargyas E.*, a 3. és 5. osztály számára. Enged. 43855—1889 szám., egybkötve ára 20 kr.
- Első oktatás a magyarok történetében.** Irta *Kuttner S.* teljesen átdolgozta *Suppan V.* és *Lauko G.* Enged. 14539—1889 sz., ára kemény kötésben 30 kr.
- Ugyanaz. Kérdések és feleletekben. Kötve 30 kr.
- Magyarok története,** módszeres előadásban Irta *Vargyas Endre*. Enged. 7487—1890 sz. Ára kötve 20 kr.
- Hazai történelem jellemrajzokban.** Irta *Ebenspanger J.*, kemény kötésben 26 kr.
- Első oktatás a világtörténelemben.** Irta *Kuttner S.* — *Mayer M.*, ára kötve 30 kr.
- Magyar alkotmányán.** Népiszk. használatára, irta *Csiky Kálmán*. Enged. 4293—1889 sz., ára kötve 24 kr.
- Rövid alkotmánytan.** Irta *Mayer Miksa*. Enged. 7908—1890 sz., ára 16 kr.
- Alkotmánytan.** Irta *Környei J.* és *Mayer Miksa*. Enged. 17358—1888 sz. 36 kr.
- Alkotmánytan.** Irta *Gajdos József*. Enged. 17358—1888 sz., ára kemény kötésben 30 kr.
- A polgári jogok és kötelességek.** Irta *Pátkai Seidel Pál*. Kötve 24 kr.
- Földrajz a népiszkolák V. osztály számára.** Irta dr. *Brózik Károly*. Enged. 3973—1890 sz. ára kötve 30 kr.
- Magyarország földrajza** az általános földirat rövid vázlatával. Irta dr. *Schwicker H.*, ára kötve 40 kr.
- Kis általános földirat.** Különös tekintettel a magyar királyságra. Egy térképpel. Irta *Kuttner S.*, teljesen átdolgozta *Suppan V.* és *Lauko A.* Enged. 15352—1890 sz. ára füzve 48 kr., kemény kötésben 60 kr.
- Földrajz,** módszeres előadásban. Irta *Vargyas E.*, a 3—6. oszt. szám. Enged. 21456—1890 sz., ára 20 kr.
- Magyarország térképe** mint a 3. osztályban
- Uj iskolai atlasz** mint a IV. osztályban.
- Természetrájk népiszkolák számára.** Irta *Báthory Nánd.* Enged. 6326—1890 sz. Ára kötve 40 kr.
- Természetrájk.** Irta *Sudy K. János*.
- Első oktatás a természetrájkban.** Irta *Kuttner—Mayer* átdolgozta *Suppan V.* Kötve 36 kr.
- Első oktatás a természetrájkban,** ismétlési kérdésekkel, 55 ábrával Irta *Kuttner S.*, teljesen átdolgozta *Suppan Vilmos* és *Kozocsa T.* Enged. 14539—1889 sz., ára kemény kötésben 40 kr.
- Természetrájk,** módszeres előadásban. Irta *Vargyas E.* Enged. 7487—1890 sz., ára 20 kr.
- Első oktatás a természetrájkban.** Irta *Reisz H.*, ára 20 kr.
- Természettan a népiszkolák számára.** Irta *Heller Agost.* Enged. 15354—1890 sz., ára kötve 40 kr.
- Kis természettan** 33 ábrával. Irta *Kuttner S.*—*Mayer Miksa*. teljesen átdolgozta *Suppan Vilmos*. Enged. 14539—1889 sz., ára kemény kötésben 36 kr.
- Gazdasági és kertészeti füzetek,** *Dobóczky L.*-től. II. füzet a fiúiskolák 5—6. osztálya szám. Enged. 11662—1890 sz., ára 18 kr.

Gazdasági és kertészeti füzetek. *Dobóczy L.*-től IV. füzet a leányiskolák 5-6. o. szám. Enged. 4068—1885 sz., ára 18 kr.
 Egészségtan. népiskolák számára. Irta dr. *Csapódi I.* és dr. *Gerlóczy Z.* Enged. 12755—1890 sz., ára köt. 24 kr.
 Egészségtan népiskolák számára. Irta *Lévay J.*, ára 20 kr.
 Enektani példatár. Irta *Hortobágyi A.*—*Könyves K.* és *Szabó L.*, az V. és VI. osztály számára, ára 30 kr.
 Szépirási minták. Szerk. *Vajda Pál.* Engedélyez. 25923—1889., ára 15 kr. Ugyanaz magyar-német 20 kr.

VI. osztály.

Magyar nemzeti olvasókönyv. Irta dr. *Gözz J.* *Schön J.* és *Trajtler K.* Enged. 4954—1890 sz., ára köt. 64 kr.
 Magyar nyelvtan mint az V. osztályban.
 Magyarország története a magyar irodalomtörténet rövid vázlatával. Irta *Kuttner S.* 40 kr.
 Magyarok története mint az V. osztályban.
 Első oktatás a világtörténetben. Irta *Kuttner Sándor*—*Mayer M.* Ára kötve 30 kr.
 Világtörténet a magyar irodalomtörténet rövid vázlatával, ára 60 kr.
 Alkotmánytan mint az V. osztályban.
 Földirat mint az V. osztályban.
 Földrajz a népiskola VI. osztály számára. Irta dr. *Brózik K.* Enged. 3978—1890 sz., ára kötve 20 kr.
 Természettan mint az V. osztályban.
 Természettan mint az V. osztályban.
 Gazdaságtan mint az V. osztályban.
 Egészségtan népiskolák számára. Irta dr. *Csapódi* és dr. *Gerlóczy Zs.* Enged. 12755—1890 sz., ára kötve 24 kr.
 Egészségtan a népiskolák számára. Irta *Lévay J.*, ára 20 kr.
 Egészségtan népiskolák számára. Irta dr. *Lőrinczi.* ára 20 kr.
 Enektani példatár. Irta *Hortobágyi A.*—*Könyves K.* és *Szabó L.*, az V. és VI. osztály számára, ára 30 kr.
 A római kath. egyházi szertartások kézikönyve. Irta *Némethy L.*, ára 24 kr.
 Szépirási minták. Szerk. *Vajda P.* Enged. 25924—1889 sz., ára 15., ugyanaz magyar-német 20 kr.

A népiskolák IV—VI. osztályaiban leginkább használt német nyelvtanok.

Gyakorlati tanfolyam a német nyelv megtanulására. Dr. *Alm Ferencz* tanmódszere nyomán, írta *Erényi Mór.* Átdolgozta dr. *Bokor József.* ára 60 kr.
 Német nyelvtan, magyar-német és német-magyar gyakorlati feladatokkal. Enged. 7908—1890 sz., ára kemény kötésben 40 kr.
 Német nyelvgyakorló. Irta *Spitzer L.* Enged. 6527—1890 sz., ára kötve 30 kr.
 Vagy előrehaladottak számára:
 Deutsche Sprachlehre mit Übungsaufgaben, von *Moritz Langraf*
 I. Theil: Wortlehre. Enged. 14539—1889 sz. Ára kemény kötésben 36 kr.
 II. Theil: Satzlehre. Eng. 8711—1890 sz. ára kem. köt. 36 kr.

Felső népiskolai tankönyvek.

Gyakorlati irálytan. *Környei*—*Gyulai*-tól. Enged. 19447—1890 sz., ára 90 kr.
 Általános földrajz. Dr. *Schwicker J. H.*-től. Enged. 17358—1888 sz. ára 1 frt 20 kr.
 Allgemeine Geographie v. Dr. *J. H. Schwicker.* 1 fl 20 kr.
 Luttner S. Kis általános földirat. Teljesen átdolgozták *Suppan V.* és *Lauko S.* Enged. 15352—1890 sz., ára füzve 48 kr., kötve 60 kr.
 Kis világtörténet. *Luttner S.*—*Mayer M.*-től. Képes kiadás. Enged. 17358—1888 sz., ára 60 kr.
 Leitfaden der Weltgeschichte, ára 70 kr.
 Magyarország alkotmánya. *Jánosi F.* Enged. 17358—1888 sz. ára 50 kr.
 Szépirási minták, *Vajda P.*-től. Enged. 17358—1888 sz., ára 40 kr.
 Rondírás, *Vajda P.*-től Enged. 17358—1888 sz. ára 40 kr.
 A természettan oktatás vezér- és kézikönyve. *Kakujay K.*-től. Enged. 17358—1888 sz., ára 60 kr.
 Hilfs- und Handbuch für den Naturgeschichtlichen Unterricht, von *Kakujay K.*, Enged. 17358—1888 sz. ára 60 kr.

Hogy a tankönyvváltoztatást, mely a nm. vallás és közoktatásügyi miniszteriumnak 1890. évi ápril hó 27.én kelt 15826. sz. a. rendelete folytán elkerülhetlen, elviselhetőbbé tegyük, hajlandóknak nyilatkozunk az e jegyzékben foglalt tankönyvekből

minden 10 egyszerre megrendelt egyenlő példány után

szegény tanulók számára ezentúl is egy ingyenpéldányt a t. ez Tanár és Tanító urak rendelkezésére bocsájtai, még akkor is, ha a megrendelés nem hozzánk, hanem bármely vidéki könyvkereskedőhöz intéztetik.

A megrendelés mielőbbi beküldését remélve, vagyunk kiadványainkat és czégünket szives pártfogásba ajánlva,
 Budapest en, 1890. Augusztus havában

hazafiai üdvözlettel

Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai)

császári és királyi udvari könyvkereskedése, Andrássy-út 21. sz. a.

Elemi iskolai atlasz. *Lange* - Dr. *Cherven F.*-től. Enged. 14539—1889 sz., ára 40 kr.
 Alak- és mértan, *Mayer M.*—*Zettner E.*-től. Eng. 17358—1888 sz., ára 80 kr.

Alsófoku ipar- és kereskedelmi iskolai tankönyvek.

Egyszerű és kettős könyvvitel. *Bun S.*-től, ára 1 frt 20 kr.
 Alsófoku kereskedelmi iskolai olvasókönyv. Dr. *Gyulay Béla*-tól, I. osztály számára. Enged. 19948—1889 sz., ára 60 kr.
 Alsófoku kereskedelmi iskolai olvasókönyv. Dr. *Gyulay Béla*-tól, II. osztály számára Enged. 21261—1886 sz. ára 60 kr.
 Ipariskolai olvasókönyv. Dr. *Gyulay Béla*-tól. I. évfoly. Enged. 19948—1889 sz., ára 44 kr., kötve 50 kr.
 Ipariskolai olvasókönyv. Dr. *Gyulay Béla*-tól, II. évfoly. Enged. 6600—1887 sz., ára kötve 50 kr.
 Ipariskolai olvasókönyv. Dr. *Gyulay Béla*-tól, III. évfoly. Enged. 6600—1887 sz., ára 44 kr., kötve 50 kr.
 Általános számtan. Dr. *Veress Vilmos*-tól, alsófoku kereskedelmi isk I. osztály számára. Enged. 17358—1888 sz., ára 50 kr.
 Kereskedelmi számtan. Dr. *Veress Vilmos*-tól az alsófoku kereskedelmi iskolák 2—3 osztály számára. Enged. 814—1887 sz., ára 1 frt 20 kr.
 Számtan. Dr. *Veress Vilmos*-tól, az alsófoku ipariskolák számára. I. évfolyam. Enged. 17358—1888 sz., ára kötve 30 kr.
 Számtan Dr. *Veress Vilmos*-tól, az alsófoku ipariskolák számára II. évfolyam. Enged. 17358—1888 sz., ára kötve 30 kr.
 Számtan Dr. *Veress Vilmos*-tól, az alsófoku ipariskolák számára. III. évfolyam. Enged. 17358—1888 sz., ára 30 kr.
 Módszeres rajzoktatás. *Vidéky Jánostól.* Rajzmintalap-gyűjtemény 14 f. Enged. 46130—1888 sz., 13 frt 80 kr.

Tanönyvek német tanítványi népiskolák számára.

Magyar beszédgyakorlatok. (Ungarische Sprachübung) a népiskolák I—II. osztálya számára *Zelliger* után átdolgozta *Spitzer Lipót.* Ára 30 kr.
 Praktischer Lehrgang zur Erlernung der ungarischen Sprache von *J. L. Dallos.* umgearbeitet von Prof. Dr. *S. Sonnenfeld* und *L. Torkos* Enged. 46878—1889 sz. Két rész, ára egy-egy résznek füzve 36 kr., kötve 44 kr.
 Vaterländische Geschichte in Charakterbildern v. Prof. *J. Ebenspanngor* Ára 26 kr.
 Erster Unterr. in der ungar. Geschichte v. *A. Kuttner*, umgearbeitet, v. *W. Suppan*. Eng. 19333—1889, ára 30 kr.
 — ugyanaz, kiadás kérdések- és feleletekkel, ára 28 kr.
 — Ugyanaz, magyar német kiadás, ára 40 kr.
 Geschichte von Ungarn von *J. H. Schwicker*, ára 40 kr.
 Erster Unterricht in der Weltgeschichte v. *A. Kuttner*, umgearbeitet von *M. Mayer*, ára 30 kr.
 — Ugyanaz, magyar német kiadás, ára 50 kr.
 Leitfaden der Weltgeschichte für Bürger- und Töchtereschulen von *A. Kuttner*, umgearbeitet von *M. Mayer*, ára 70 kr.
 Erster Unterricht in der Erdbeschreibung von *A. Kuttner*, umgearbeitet von *W. Suppan*. Enged. 4495—1890 sz. ára 30 kr.
 — Ugyanaz, kiadás kérdések és feleletekkel, ára 30 kr.
 — Ugyanaz, magyar német kiadás, ára 40 kr.
 Kleine Schulgeographie von *Kuttner u. Mayer*. Enged. 17358—1888 sz., ára füzve 48 kr., kötve 60 kr.
 Geographie von Ungarn von *J. H. Schwicker*. Enged. 17358—1888 sz., ára 40 kr.
 Erster Unterricht in der Naturgeschichte von *A. Kuttner* umgearbeitet von *W. Suppan* Enged. 17358—1888 sz., ára 40 kr.
 Illustrierte Naturgeschichte v. *Alex. Kuttner*, ára 88 kr.
 Naturgeschichte v. *J. Buza*, umgearbeitet von *L. Mendel* Enged. 7491—1890 sz., ára 40 kr.
 Naturgeschichte von *K. Kakujay*. Eng. 17358—1888 sz., á. 60 kr.
 Kleine Naturlehre von *A. Kuttner*, umgearbeitet von *W. Suppan* Enged. 42042—1889 sz., ára 30 kr.
 Deutsche Sprachlehre von *Moritz Langraf*, I. rész Eng. 14539—1889 sz., ára 36 kr.
 Die bürgerlichen Rechte und Pflichten von *J. Környei*, umgearbeitet von *J. H. Schwicker*, ára 40 kr.
 Die bürgerlichen Rechte und Pflichten von *Paul Seidel* ára 24 kr.
 Praktisches Rechenbuch von *S. Rosenmayer*, két részben, ára egy-egy résznek 40 kr.